

УДК 347.9+340.13

ПРАВОСУДДЯ ЯК ОКРЕМИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Ткачук О.С., к. ю. н., доцент,
суддя

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ

У статті проаналізовано основні проблеми сучасного цивільного судочинства України. Визначено ознаки правосуддя в контексті здійснення цивільного судочинства. Подано окремі особливості реалізації функції правосуддя в Україні.

Ключові слова: правосуддя, цивільне судочинство, функція правосуддя.

В статье проанализированы основные проблемы современного гражданского судопроизводства Украины. Определены признаки правосудия в контексте осуществления гражданского судопроизводства. Обозначены отдельные особенности реализации функции правосудия в Украине.

Ключевые слова: правосудие, гражданское судопроизводство, функция правосудия.

Tkachuk O.S. JUSTICE AS A SEPARATE GOVERNMENT ACTIVITY IN UKRAINE: CIVIL PROCEDURAL ASPECTS

The article analyzes the main problems of the modern civil procedure Ukraine. The features of justice in the context of civil procedure are determined. The individual peculiarities of the function of justice implementation are defined in Ukraine.

Key words: justice, civil procedure, function of justice.

Постановка проблеми. Судовий розгляд цивільних справ – найпоширеніша діяльність судів загальної юрисдикції України. Більшість від усієї кількості справ, що надходять до судів в Україні, розглядається в межах цивільного судочинства. Незважаючи на значну завантаженість судів, динаміка кількості звернень до суду в межах цивільного судочинства має тенденцію до зменшення. Так, у 2012–2013 рр. судова система України розглядала кожного року по чотири мільйони справ, а в 2011 р. – вісім мільйонів справ. Якщо порівняти з іншими державами, то вісім мільйонів справ у рік розглядають суди Китаю, населення якого більше як мільярд. У США, населення яких становить триста десять мільйонів, судова система розглядає приблизно три мільйони справ. Середнє навантаження на суддю місцевого загального суду України в 2011 р. становило 140 справ на місяць, у 2012–2013 – близько 70 справ на місяць. Для порівняння, у Німеччині найбільшою проблемою судової системи вважається надмірна завантаженість судів, і це при тому, що в Німеччині показник суддівського навантаження становить 55 справ на місяць [1].

Щодо статистики за останні два роки, то у 2014 р. до місцевих загальних судів України надійшло 2 млн 924 тис. справ і матеріалів, що на 18,3% менше, ніж у 2013 р. Усього на розгляді у 2014 р. перебувало 3 млн 206 тис. справ і матеріалів. Розглянуто 2 млн 940 тис. справ і матеріалів, нерозглянутими залишилися 8,3%, справ від загальної кількості справ, що перебували у провадженні (265,9 тис.). Середньомісячне надходження на суддю місцевого загального суду (відповідно до штатної кількості) становило 58,5 справ і матеріалів, тобто навантаження в судах першої інстанції зменшилося на 12,9%, порівняно із 2013 р. (67,2 справ і матеріалів). До апеляційних судів України у 2014 р. надійшло 285,5

тис. справ і матеріалів, що на 16,1% менше, ніж у 2013 р., розглянуто 284,1 тис. справ і матеріалів. Залишилися нерозглянутими 21,8 тис., або лише 7,1% справ. Середньомісячне надходження на суддю апеляційного суду зменшилось і становило 16,2 справ і матеріалів, що на 11% менше, порівняно із 2013 р. (18,2 справ і матеріалів). У 2014 р. до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ надійшло 89,5 тис. касаційних скарг, справ, заяв, клопотань, що на 12,3% менше, порівняно із 2013 р. (2013 р. – 102,1 тис., 2012 р. – 99,1 тис.). Розглянуто 88,1 тис. справ і матеріалів, або 92,4% тих, що перебували на розгляді. Залишок нерозглянутих справ і матеріалів становить 7,2 тис., або 7,6% від кількості справ, що перебували на розгляді, із них залишено без руху та надано строк для усунення недоліків – 2,9 тис. Середній показник навантаження за місяць на суддю судової палати в цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2014 р. зменшився і становив 125 касаційних скарг, справ і заяв, що на 10,3% менше, порівняно із 2013 р. (2013 р. – 139,4 справ, 2012 р. – 130,7) [2].

Аналіз наведених статистичних даних свідчить, що проблема надмірного суддівського навантаження в Україні насамперед виключає забезпечення якісної реалізації функції правосуддя в межах розумних строків.

Розвиток держави як правової, демократичної інституції неодмінно потребує розширення сфери судової діяльності. Такі процеси часто породжують неоднозначні трактування основних категорій, плутанину та підміну основних понять тощо. У контексті нашого дослідження доцільно уточнити зміст поняття «правосуддя». Основна проблема, на нашу думку, виникає в додатковому, так би мовити зайвому, навантаженні на суди. Ми має-

мо на увазі передусім окремі категорії справ, на кшталт видання ухвал щодо здійснення тих чи інших слідчих дій, підтвердження чи спростування правильності адміністративних рішень про накладення стягнень, стягнення обов'язкових платежів, визнання банкрутства, ліквідації юридичних осіб тощо, у межах яких функція правосуддя не реалізовується в повному обсязі, а суди стають додатком виконавчої влади.

Зазначені категорії справ поряд з іншими могли б успішно вирішуватися в позасудовому порядку, зокрема в межах запровадження мирових суддів, третейського суду чи шляхом адміністративного вирішення. І тільки за умови вичерпання всіх можливих позасудових способів вирішення спору справа підлягала б розгляду в суді.

Водночас ще п'ятдесят років тому наші вчені-процесуалісти зауважували, що в цивільних справах характерною ознакою правосуддя є вирішення судом правового спору по суті й установлення правомірності запровадження в певних ситуаціях примусових державних заходів, через що не кожному судову процесуальну дію суду можна назвати здійсненням правосуддя. І лише процесуальні дії із вирішення справи є правосуддям [3, с. 21].

Ступінь розробленості проблеми.

В основу статті покладено наукові розробки Ю. Білоусова, М. Ясинока, В. Тертишнікова, М. Штефана, О. Бобрової, О. Горової, В. Землярської, З. Красіловської, С. Бурми, К. Чижмар, В. Комарова, Є. Бобрешова. Незважаючи на значну увагу до предмета нашого наукового пошуку серед вітчизняних науковців, у наукових колах не припиняються дискусії щодо низки питань, на яких акцентується увага в статті. На процесі реформування судової системи на сьогодні позначилась трансформація сучасних юридичних термінів і понять. Відомі поняття модернізуються, набуваючи іншого змісту. Зокрема, потребують додаткового теоретичного осмислення питання встановлення рівнозначності чи, навпаки, розмежування таких понять, як «діяльність суду» і «правосуддя», уточнення ознак правосуддя як окремого виду державної діяльності.

Виходячи із зазначеного, **метою** статті є загальнотеоретичний аналіз сутнісних ознак правосуддя в контексті цивільного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Концептуальною метою функції правосуддя під час розгляду цивільних справ є захист прав і свобод кожної людини й забезпечення правопорядку в цивільних правовідносинах. Завдяки процесуальному праву це реалізується за допомогою врегулювання чи вирішення спорів, що виникають у суспільстві. Урегульовуватись спори можуть за участі державних і недержавних органів, громадських організацій. Проте варто зазначити, що в демократичному суспільстві вищим і найдосконалішим органом, який може вирішувати спори, є суд.

Правосуддя – це процесуально деталізована діяльність суду щодо здійснення його виключних повноважень із вирішення соціальних спорів, відновлення порушених прав особи шляхом захисту порушених чи оспо-

рюваних прав та інтересів. Правосуддя обмежене чіткими процедурними вимогами, які гарантують виконання процесуальних положень.

Загальними характеризувальними ознаками правосуддя як окремого виду державної діяльності, на нашу думку, є такі аксіоматичні постулати:

1. Реалізація функції правосуддя можлива виключно судом у межах однієї із процесуальних форм.

2. У межах реалізації функції правосуддя вирішується будь-який спір.

3. Для вирішення спору суд здійснює правозастосування.

4. Результатом реалізації функції правосуддя є судові рішення.

Лише за умови поєднання всіх цих складових державна діяльність набуває рис правосуддя. Зважаючи на такий категоричний висновок, детальніше зупинимось на кожній зі згаданих ознак.

1. Вирішувати спори та захищати права й свободи можна й у позасудовому порядку, зокрема в третейському суді, мировому суді, комісії з трудових спорів, у межах процедури медіації тощо. І хоча в межах зазначених способів можуть вирішитися спори, але все ж така діяльність не є правосуддям. Відповідно, застосування терміна «альтернативне правосуддя» [4-5] щодо розгляду спорів третейськими судами та іншими способами, на нашу думку, є не обґрунтованим. Більш правильним буде застосування терміна «альтернативні способи вирішення спору» [6-7]. Здебільшого вирішення спору третейськими судами відбувається в порядку арбітражу для досягнення сторонами взаєморозуміння, вирішення конфлікту найприйнятнішим способом. Поміж тим, третейський суд не належить до державної судової системи.

Певним чином нотаріуси також здійснюють захист прав особи [8]. Термін «превентивне», чи «запобіжне правосуддя» виникло в результаті трансформації ролі нотаріату через приєднання нотаріату латинського типу [9-10]. Функція нотаріату передусім полягає в посвідченні юридичних актів, у результаті чого відбувається інформування сторін про сутність і правові наслідки таких актів, з метою запобігання спорам. Нотаріус на пряму забезпечує захист прав громадянина, завдяки чому заздалегідь запобігає необхідності вирішення спорів у суді. По-друге, у ситуації, коли спір може бути вирішено тільки в судовому порядку, робота нотаріуса значно полегшує реалізацію функції правосуддя. Такий підхід відтворено в Договорі про співпрацю між Міжнародним союзом латинського нотаріату та Міжнародним союзом суддів, де зазначено, що ці організації своїм завданням убачають установлення ефективної системи правосуддя, намагаючись знижувати витрати на її утримання й водночас забезпечувати її доступність для всіх громадян [11]. У межах загальної превенції нотаріат тільки застосовує запобіжні заходи щодо потенційних спорів, які мають вирішуватись у межах судочинства. Проте нотаріат в жодному випадку не здійснює правосуддя.

Отже, використання терміна «правосуддя» можливе виключно щодо суду, адже органи нотаріату і третейські суди тощо не належать до системи судових органів України.

Акцентуємо уваги, що, відповідно до ст. 124 Конституції України, делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Судові межі процесуальної форми дають змогу більш ґрунтовно й послідовно досягати принципів реалізації функції правосуддя. Це стосується насамперед таких принципів, що втілені в національне законодавство більшості правових, демократичних держав, а саме: доступу до правосуддя, істинності, змагальності, об'єктивності, незалежності суду, автономії сторін. При цьому підкреслимо, що судова влада можлива тільки за особливої процесуальної форми правосуддя, завдяки вирішенню соціальних конфліктів правового характеру, захисту й відновлення порушених або оспорюваних прав.

За допомогою процесуальної форми сторони в судовому процесі наділені певними правовими гарантіями, такими як рівність процесуальних прав і обов'язків. Під час здійснення правосуддя в межах процесуальної форми найповніше реалізуються загальновідомі принципи правосуддя. Серед таких принципів, зокрема, охорона прав і свобод, доступність правосуддя, рівноправність сторін, змагальність, гласність, законність і неупередженість суду.

З огляду на те, що суд захищає різні права й свободи, способи їх захисту мають бути рівноцінні процесуальній формі, що спричиняє потребу в поділі процесуальної форми. У її зовнішній диференціації можна виокремити публічну та приватну процесуальні форми.

Публічно-правова форма стосується вирішення конфлікту між державою (тобто її органами, посадовими особами) і громадянином чи організацією – різними суб'єктами в правовому відношенні. Для цієї форми характерним є імперативний метод правового регулювання, який не є основним чи найбільш поширеним у цивільно-процесуальних відносинах, за винятком таких як зобов'язання відшкодувати шкоду, повернути безпідставно отримане майно, а також деякі вимоги стосовно оформлення правочинів тощо. Незважаючи на той факт, що потерпілий (кредитор) може за своїм бажанням звільнити боржника від відшкодування, загальна спрямованість норм про відшкодування шкоди (глава 82 «Відшкодування шкоди» Цивільного кодексу України) має саме імперативний характер. За допомогою цієї процесуальної форми, де каральна складова пов'язана з покаранням особи, яка винна в учиненні правопорушення або злочину, стороні (відповідачу) надаються всі можливості захисту її прав шляхом відповідного розподілу доказів, строків розгляду справи тощо.

У вирішенні спорів між рівними за правовим статусом суб'єктами застосовується приватноправово процесуальна форма, характерною рисою якої є застосування диспозитивного методу правового регулювання. Причому варто зазначити, що надалі можуть

утворюватись й інші процесуальні форми в разі розгляду нових категорій справ зі специфічними ознаками (банкрутство, трудові спори тощо).

У результаті можна зробити висновок, що зовнішня диференціація процесуальної форми залежить і безпосередньо пов'язана з видами судочинства, що використовуються для здійснення правосуддя.

2. Стосовно другої ознаки правосуддя як окремого виду державної діяльності доцільно уточнити співвідношення термінів «судочинство» і «правосуддя». Не вдаючись у глибоку наукову дискусію, зазначимо, що ми є прихильниками тієї точки зору, відповідно до якої правосуддя в цивільних справах – *це діяльність суду із вирішення спорів, яка здійснюється у формі цивільного судочинства*.

3. З метою вирішення конфлікту під час реалізації функції правосуддя суд здійснює правозастосування, у результаті чого відбувається перехід від абстрактного права до вирішення справи по суті, тобто конкретної реалізації норм права в межах діалектичного методу сходження від абстрактного до конкретного. Функція правозастосування – це можливість суду тлумачити право стосовно обставин справи. Суд у ході реалізації функції правосуддя конкретизує абстрактний зміст норм права, що виявляється в установленні виду суб'єктивних цивільних прав, обсягів, обов'язків учасників спірних правовідносин. Окремі науковці ототожнюють правозастосування з реалізацією правосуддя. Так, Є. Бобрешов у своєму дисертаційному дослідженні відмічає, що судове правозастосування полягає у відправленні правосуддя, що здійснюється національною системою судів, з метою розгляду, вирішення та врегулювання будь-яких суспільних конфліктів, які належать до їхньої компетенції, у встановлених законом процедурно-процесуальному порядку та формі [12, с. 9].

Правозастосування як форма реалізації права притаманна не тільки судовим органам, проте тільки суд у межах цієї форми реалізовує функцію правосуддя.

4. Результатом реалізації функції правосуддя є судові рішення, яке в межах цивільного процесу може бути в таких формах: ухвала, рішення та постанова.

Судове рішення є центральним елементом цивільного процесуального права, якому присвячена окрема глава 7 розділу III Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України). Попри те, у ЦПК України не має окремого визначення судового рішення. Відсутня однозначна позиція й у цивільно-процесуальній доктрині. Зокрема, М. Штефан визначав судові рішення як процесуальну форму вираження діяльності суду щодо застосування права [13, с. 401]. Натомість інший процесуаліст – професор Ю. Білоусов – розглядає судові рішення як акти здійснення правосуддя [14, с. 176]. М. Ясинок у своїх наукових пошуках доводить, що судові рішення є індивідуалізованим процесуально-правовим документом, який ухвалюється судом від імені й іменем держави на підставі норм цивільного процесуального права, зміст якого спря-

мований на захист прав, свобод та інтересів як фізичних, так і юридичних осіб. При цьому судові рішення має бути загальнообов'язковим, безумовним, законним, обґрунтованим, остаточним із можливою інстанційною оскаржуваністю [15, с. 60].

Усі зазначені підходи до визначення змісту судового рішення відображають основну природу цього правового акта.

Ми згодні із В. Тertiшниковим, який вважає, що судові рішення – це найважливіший документ суду, оскільки воно є владним актом по суті розглянутої справи. Учений акцентує, що судові рішення ухвалюється від імені держави та іменем держави. Разом із тим судові рішення є процесуальним документом, оскільки воно містить низку даних інформаційного характеру. Судове рішення є підсумком судової діяльності й містить остаточний висновок суду про права та обов'язки сторін, приписує їм певну поведінку на майбутнє. На думку вченого, судові рішення – це акт судової влади, що здійснює захист порушених або оспорюваних прав громадян, юридичних осіб, суспільства й держави шляхом підтвердження наявності або відсутності правдивості й припису суб'єктам певної поведінки в майбутньому [16, с. 209–210].

На наше переконання, судові рішення під час розгляду цивільних справ доцільно визначити як *акт реалізації функції правосуддя, який ухвалюється чи постановляється від імені держави й набуває сили закону*.

Як виявляє аналіз, реалізація функції правосуддя в межах будь-якої цивільної справи має досягати своєї мети (захист права та поновлення порушеного права), при цьому вся судова процесуальна діяльність суду має стосуватися до діяльності із реалізації правосуддя. На основі цього в судових рішеннях об'єктивізується вся діяльність щодо реалізації функції правосуддя, спрямованої на забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи.

Отже, реалізація функції правосуддя є тільки та частина судочинства, що стосується ухвалення чи постановлення актів судової влади з вирішення підвідомчих справ, іншими словами, судових рішень, що вирішують справу по суті. Судові ж рішення, які не вирішують справи по суті, не є частиною реалізації функції правосуддя через вирішення переважно процесуально-правових питань під час процесу.

З огляду на вищезазначене постає питання про сутність ухвалення судового рішення у зв'язку з укладенням сторонами мирової угоди, яка затверджується ухвалою суду про закриття провадження у справі. Ми маємо на увазі те, чи є таке рішення суду актом правосуддя. По суті, укладення мирової угоди відкидає можливість подальшого судового врегулювання спору. Із цього випливає, що інститут мирової угоди правосуддям назвати не можна. Водночас, відповідно до п. п. 5–6 ст. 175 ЦПК України [17], закриваючи провадження у справі, суд за клопотанням сторін може постановити ухвалу про визнання мирової угоди. Якщо умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права, свободи

чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у визнанні мирової угоди й продовжує судовий розгляд. Суд не визнає мирової угоди у справі, у якій одну зі сторін представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє. Отже, навіть після формального примирення сторін суд реалізовує основну функцію правосуддя – захист права й поновлення порушеного права.

Висновки. Реалізація функції правосуддя відрізняється від інших видів державної діяльності об'єктом свого впливу. У цей об'єкт включені ті суспільні відносини, які мають найвищу цінність для держави. Звідси й виключна мета правосуддя – охорона прав і законних інтересів людини та держави, що реалізується в чіткій процесуальній регламентації. В останньому виявляється особливість методу цієї діяльності, що здійснюється в особливій процесуальній формі, яка є найбільш складною, розгалуженою й детально врегульованою з усіх юрисдикційна процедур.

Широкий спектр справ, що розглядаються в межах цивільного судочинства, призводить до необхідності визначення чітких меж реалізації функції правосуддя з метою подальшої оптимізації діяльності суду. Уважаємо, що без чіткої диференціації компетенції суду, зокрема вилучення з неї окремих категорій справ, вирішення яких може відбуватися й без застосування влади суду, розвитку примирно-медіативних процедур неможливе подальше вдосконалення процесуальної діяльності в цивільному судочинстві.

У цьому напрямі як перспектива подальших наукових пошуків убачається необхідність розробки та наукового осмислення пріоритетних напрямів реалізації функції правосуддя в межах цивільного процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виступ Голови Верховного Суду України Я. Романюка на виїзному засіданні Уряду, проведеному 13 жовтня 2014 р. // Офіційний веб-сайт Верховного Суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/3DDA96D3CEE17E7BC2257D72004163CC?OpenDocument&year=2014&month=10&](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/3DDA96D3CEE17E7BC2257D72004163CC?OpenDocument&year=2014&month=10&).
2. Про підсумки роботи судів цивільної і кримінальної юрисдикції у 2014 році та завдання на 2015 рік : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20.03.2015 р. № 2.
3. Авдеенко Н.И. Механизм и пределы регулирующего воздействия гражданского процессуального права / Н.И. Авдеенко. – Л. : Из-во Ленинградского унив., 1969. – 72 с.
4. Дубовик О.І. Альтернативне правосуддя: розвиток наукової думки в 70–90 рр. ХХ століття // О.І. Дубовик // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 41–46. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkup_2014_4_11.pdf.
5. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід / [О.М. Боброва, О.О. Горова, В.В. Землянська, Н.М. Прокопенко]. – К. : Наш час, 2006. – 164 с.
6. Красіловська З.В. Альтернативні способи вирішення спорів у сфері державного управління: поняття та сутність / З.В. Красіловська // Державне управління та місцеве самоврядування. – Вип. 1. – 2015. – С. 159–167.
7. Бурма С.К. Інститут дружнього врегулювання у доктрині міжнародного права / С.К. Бурма // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 32–37. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_7.pdf.

8. Чижмар К.І. Нотаріат як інститут попереджувального правосуддя / К.І. Чижмар // Право і суспільство. – 2014. – № 6. – Ч. 2. – С. 76–83.

9. Комаров В.В. Проблеми латинського нотаріату: український досвід нормоутворення / В.В. Комаров, В.В. Баранкова // Вісник Академії правових наук. – 2014. – № 1. – С. 129–141.

10. Устав Международного союза нотариата, утвержденный Ассамблеей нотариатов членов 02 октября 2007 года в Мадриде [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.notiss.ru/usrimg/statuts%20UINL.pdf>.

11. Договор о сотрудничестве между Международным союзом судей и Международным союзом латинского нотариата // Нотариальный вестник. – 1999. – № 5–6.

12. Бобрешов Є.Г. Судове правозастосування в Україні: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Є.Г. Бобрешов. – К., 2011. – 20 с.

13. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України : Академічний курс : [підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл.] / М.Й. Штефан. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2005. – 622 с.

14. Цивільний процес : [навч. посіб.] / [А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська та ін.] ; за ред. Ю.В. Білоусова. – К. : Прецедент, 2005. – 293 с.

15. Ясинок М.М. Судове рішення в позовному та окремо-му провадженні цивільного процесуального права (теоретичний аспект) / М.М. Ясинок // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2008. – № 5. – С. 56–62.

16. Тертишніков В.І. Цивільний процес України : [навч.-практ. посіб.] / В.І. Тертишніков. – Х. : Юрайт, 2012. – 424 с.

17. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618 [Електронний кодекс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

УДК 347.1 349.2

СУБСИДІАРНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАВОЗДАТНІСТЬ І ДІЄЗДАТНІСТЬ ДО ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Фасій Б.В., аспірант
кафедри цивільного права, член Ради молодих вчених
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена розгляду проблем, що виникають у процесі субсидіарного застосування норм цивільного законодавства про правоздатність і дієздатність до трудових відносин. Проаналізовано взаємозв'язок цивільної й трудової правосуб'єктності.

Ключові слова: цивільне законодавство, трудова правосуб'єктність, цивільна дієздатність, недієздатна особа, субсидіарне застосування норм.

Статья посвящена рассмотрению проблем, возникающих в процессе субсидиарного применения норм гражданского законодательства о правоспособности и дееспособности к трудовым отношениям. Проанализирована взаимосвязь гражданской и трудовой правосубъектности.

Ключевые слова: гражданское законодательство, трудовая правосубъектность, гражданская дееспособность, недееспособное лицо, субсидиарное применение норм.

Fasiy B.V. SUBSIDIARY APPLICATION OF THE LEGISLATION ON CIVIL CAPACITY AND CAPABILITY TO EMPLOYMENT

The article deals with the problems arising from the application of subsidiary legislation on civil capacity and capability to employment. Analyzed the relationship of civil and labor law.

Key words: civil law, labor personality, civil capacity, incapacitated persons, subsidiary application norms.

Постановка проблеми. Проблема субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до трудових відносин не набула широкого наукового й практичного висвітлення, хоча сама ідея зародилася вже давно. Субсидіарне застосування норм законодавства – це спосіб законодавчої техніки, який дає змогу розвантажувати законодавство від нерационального дублювання тотожних та аналогічних норм і понять у суміжних галузях права.

Ступінь розробленості проблеми. Навколо теми дослідження триває жвава дискусія, оскільки субсидіарне застосування норм цивільного законодавства до суміжних відносин є важливим інструментом для подолання прогалин. Дослідженню субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до трудових відносин присвячено публікації вітчизняних і закордонних правознавців, зокрема Б.К. Бегічева, І.А. Бірюкова, Т.В. Бліно-

вої, А.В. Венедіктова, О.С. Іоффе, О.О. Кравчикова, Р.А. Майданика, Є.О. Харитонова, М.Д. Шаргородського.

Метою статті є розгляд проблем, що виникають у процесі субсидіарного застосування норм цивільного законодавства про правоздатність і дієздатність до трудових відносин.

Виклад основного матеріалу. Для початку необхідно встановити, чи можна говорити про повну відсутність необхідності субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до трудових відносин. На жаль, ні. У трудовому праві також є прогалини, які долаються шляхом застосування положень цивільного законодавства.

Ст. 4 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) зазначає, що законодавство про працю складається із КЗпП України та інших актів законодавства України, прийнятих відповідно до нього. Так як Цивіль-